

кувалася; 3) пропагування творчих програм, що проектували педагогічні норми, засновані на нових цінностях. Суперечності між деструктивно-руйнуючою функцією педагогічного реформування і посиленням її конструктивно-творчих можливостей стало поштовхом для розвитку “нового виховання” як педагогічної альтернативи. Як творчу програму “нове виховання” запропонувало альтернативні підходи до організації нової школи як дослідного поля в розвитку дитини, створення життєвого простору для дітей, що культивує гуманістичне ставлення у душі педагогіки спільноти до особистості дитини в руслі педоцентричної концепції.

Література

1. Кемінь Г.М. Еволюція педагогіки “нового виховання” у зарубіжних країнах на початку ХХ ст. / Г.М. Кемінь // Людинознавчі студії : зб. наук. праць. – Дрогобич : Вимір, 2001. – Вип. 4. – С. 214–223.
2. Кравцова Т.О. Проблема вивчення дитини у творчості представників реформаторської педагогіки України початку ХХ століття / Т.О. Кравцова // Наукові записки. – Кіровоград : Редакційно-видавничий відділ Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, 2004. – Вип. 58. – С. 135–141.
3. Śliwerski B. Pedagogika dziecka. Studium pajdocentryzmu / B. Śliwerski. – Gdańsk : Pedagogika GWP, 2007. – 240 s.

КУЛІЧЕНКО А.К.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТАНОВЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ В.Х. КІЛПАТРИКА (1871–1965) ЯК РЕФОРМАТОРА ОСВІТИ

У багатьох новітніх вітчизняних наукових розвідках у сфері педагогіки видно, що все більше і більше зростає інтерес до історії педагогічної думки, особливо іноземної. Це пов’язано, насамперед, з реформуванням сучасної освіти. Адже, як відомо, все нове – це забуте старе. Тому все частіше спостерігається тенденція до асимілювання зарубіжних освітянських ідей на пострадянському просторі. У зв’язку з цим на історико-педагогічну арену виходять дуже непересічні науковці, які досить довгий час перебували в тіні, хоча їхні ідеї були ключовими в освіті та впливали на формування навчально-виховного процесу, як у своїй країні, так і у світі. Саме такою постаттю є, на нашу думку, американський педагог-дослідник В.Х. Кілпатрік.

Він є послідовником відомого американського освітянина-реформатора, філософа, представника педагого-філософського напрямку “прагматизм” Дж. Дьюї, основоположник методу проектів, численні науково-педагогічні праці якого, як це не дивно, мають велику популярність у англomовної читацької аудиторії і водночас залишаються маловідомими вітчизняним дослідникам (крім творів “Метод проектів” (1918), “Основи методу” (1925), “Виховання в умовах цивілізації, що змінюється” (1926)).

У сучасній педагогіці є ряд аналітичних розвідок, присвячених науковому доробку В.Х. Кілпатрика, зокрема праці К. Баханова, Д. Левітеса, В. Монда, В. Нищети, А. Папандреу, Є. Полат, О. Пехоти, Г. Селевко, Д. Снезена та ін. Вказані автори засвідчили, що сама постать американсь-

кого вченого та чинники, що впливали на її розвиток, як-то соціокультурні, на жаль, є фрагментарними й не достатньо вивченими на теренах вітчизняного педагогічного простору. Існують лише поодинокі короткі інформаційні статті в довідковій літературі [3, с. 365; 4, с. 440], де згадують В.Х. Кілпатріка та його навколишнє оточення. *Метою статті* є розкриття соціокультурних детермінантів становлення поглядів В.Х. Кілпатріка як основоположника методу проектів та освітянина-новатора у світлі критичної і наукової рецепції.

В.Х. Кілпатрік народився 20 листопада 1871 р. у містечку Вайт Плейнз, що розташоване в американському штаті Джорджія в сім'ї пастора Дж.Г. Кілпатріка та Е.П. Герд [5, с. 470]. Випускник Мерсерського університету (м. Мейкон), пастор баптистської церкви за покликанням, вчитель за фахом Дж. Кілпатрік був незвичайною та неординарною людиною, яка впливала не тільки на педагогічні ідеї, а й життя свого сина Вільяма. За свідченнями американських біографів-науковців Л.Е. Байєра [5, с. 470] та С. Тененбаума [9, с. 4], преподобний Кілпатрік був знаковою постаттю в політичному, суспільному житті та судочинстві. Тому такі риси характеру, як непохитність, педантичність, серйозність, вдумливість були головними для родини Кілпатріка. Що стосується виховання й освіти Вільяма, то Дж. Кілпатрік розглядав домашню освіту та самоосвіту найкращими та доцільними для свого сина. На його думку, тільки сумлінна, копітка праця могла задовольнити вимоги суспільства й дати духовну насолоду [9, с. 5]. Саме він призвичаїв Вільяма занотовувати всі думки, спостереження, почуття, які допомагали в майбутньому. Як наслідок, впродовж всього життя Вільям мав особистий щоденник, спадщина якого становила в 1951 р. близько 45 томів й постійно листувався зі своєю сім'єю та друзями [5, с. 470]. Зауважимо, що матеріал такого типу має велику наукову цінність, адже американський педагог описував свій життєвий і творчий шлях й певні події з погляду соціально-педагогічного аналізу, що підтверджує не тільки достовірність, а й точність та актуальність усього цього у розумінні процесу становлення педагогічних поглядів вченого.

Вільям успадкував від батька також схильність до чіткого, старанного, розвинутого способу мислення, звичок наполегливо й тривало працювати, виражати свою думку та виступати проти несправедливості [9, с. 36]. Таким способом Дж. Кілпатрік, прищеплюючи Вільяму любов до навчання та праці, постійно організовував у синові певні засоби та сили для дій, що в подальшому дали йому можливість пристосуватися до навколишнього середовища. А це не що інше, як яскравий приклад процесу виховання у педагогічній концепції прагматизму та популярної на той час у Сполучених Штатах Америки ідеї про американську мрію, головним компонентом якої було поняття "self-made person", тобто людини, яка за допомогою самостійної та тривалої праці досягає успіху в житті.

Однокурсники та колеги поважали й цінували Кілпатріка-молодшого за його стриманість та скрупульозність у дослідженнях, за якими він проводив багато часу й концентрував свою увагу [9, с. 36]. Хоча за це

В. Кілпатрік почував себе винним перед родиною [5, с. 470], яка багато в чому допомогла визначити йому напрям майбутньої професії. На нашу думку, зазначені елементи соціокультурної детермінанти, що пов'язана, насамперед, з батьком Кілпатріка, є магістральними у найбільш значущому науковому досягненні педагога “Метод проектів” (1918) [8], де В. Кілпатрік пропагує ідею гідного життя у демократичному суспільстві, запорукою успіху якого є цілеспрямована діяльність, а не повільне пересування. Крім того, педагог пропонує своє досить зрозуміле тлумачення терміна “проект” як складової гідного життя; подає влучні життєві приклади, вочевидь, ті, що заздалегідь спостерігав та занотовував у свій щоденник; наголошує на тому, що старанне навчання від природи пов'язане з такими філософськими категоріями, як “бажання”, “спрямованість”, “задоволення від результату”, “успіх”, тобто все те, до чого його спонукав батько. До того ж, ці ключові категорії ми спостерігаємо у руслі американської мрії та прагматизму. Можливо, вони мають іншу назву, але змістовне наповнення одне. Порівняймо: 1) в американській мрії первісним є *воля до життя*, яка породжує *енергію*, далі виникає *підприємливість*, що врешті і призводить до прояву *сили*, тобто успіху; 2) у Дж. Дьюї шлях до успіху у будь-якій сфері полягає у виникненні *ідеї*, потім ідею втілюють у *діяльності*, для якої необхідні *зусилля* – і, як наслідок, врешті отримують *результат*, переважно *успішний*. Як бачимо, простежується логічна послідовність, яка по суті завжди була притаманна американцям. Адже історичні умови, сама американська дійсність вимагали від школи виховання ділця, людини, яка відчуває себе впевненою у скаженому темпі американського стилю життя, людини, думками якої було тільки одне – *нажива, практична користь, бізнес*. Цей апофеоз практицизму й виражав сутність прагматистської педагогіки [1, с. 137]. До речі, цілком зрозуміло, що Кілпатріківське славнозвісне гасло “Навчатися, щоб жити”, яке червоною ниткою проходить крізь усе життя науковця, має витоки знову ж таки з прагматичної системи.

Антиподом батька у житті В. Кілпатріка стала його мати Една. Вона вчила його бути доброю, порядною, відповідальною, впевненою людиною. Потім педагог згадував, що вже у дитинстві мати допомогала йому долати прояви егоїзму, самолюбства й розвивала риси щедрості, емпатії, а також “тонку чутливість”, що означала “не ображати інших попри те, якими б нищими та підступними вони не були” [9, с. 5–6]. У подальшому модель відносин з матір'ю вчений переніс на своїх студентів, учнів-послідовників та аналізував у педагогічних працях, присвячених вихованню та розкриттю здібностей у людини – центральних у системі прагматизму. Зокрема, простежуємо таку думку на сторінках згаданої праці “Метод проектів”.

Маючи велику жагу до знань, крім домашньої освіти, В. Кілпатрік здобув початкову освіту в місцевій школі, де раніше викладав його батько. У 1888 р. у віці 17 років Кілпатріка було одразу зараховано на другий курс Мерсерського університету [7, с. 56]. У світлі таких подій преподобний Дж. Кілпатрік підтримував вибір сина, оскільки він – теж випускник цього навчального закладу – й дідусь Вільяма був його одним із засновників та

членом опікунської ради [9, с. 7]. Проте Кілпатріку-молодшому бракувало творчої наснаги й він не мав жодного уявлення щодо того, який отримати фах. Він не хотів йти стежкою батька та братів, його не цікавила ні теологія, ні можливість стати членом духівництва [5, с. 471]. Єдиним, що справило величезне враження, а згодом і вплинуло на світогляд Кілпатріка-студента та на формування образу мислення і педагогічних переконань Кілпатріка-освітянина, була праця Ч. Дарвіна “Походження видів” (1859). Хоча, за словами самого Кілпатріка, осуд релігії ніяк не вплинув на моральні принципи та світогляд [9, с. 14]. Однак після прочитання розвідки Ч. Дарвіна та повного осягнення змісту В. Кілпатрік написав у своєму щоденнику: “Чим більше я осягав її (розвідку), тим більше я вірив їй і зрештою повністю прийняв її. Це означає цілковите переосмислення, цілковите заперечення моїх попередніх релігійних упереджень та філософії. Приймаючи працю Ч. Дарвіна “Походження видів”, я відкинув ідеї про вічність душі, життя після смерті та всі догми релігійного ритуалу, що пов’язано з віруванням у Бога” (тут і далі переклад наш. – А. К.) [9, с. 13]. У цьому випадку ми бачимо яскравий приклад початкового етапу явища під назвою “мінливого світогляду”, яке буде супроводжувати В. Кілпатріка протягом усього його життя. Цю тенденцію, яка визначає розвиток суспільства, педагог виокремить із соціологічного аналізу сучасності, який він опише згодом у праці “Освіта у цивілізації, що змінюється” (1926) [1, с. 218].

В. Кілпатрік розумів, що таке переосмислення цінностей призведе до зміни відносин з родиною, у першу чергу, з батьком [5, с. 471]. Проте він був готовим до цього. До того ж, це не завадило йому бути другим у рейтинзі успішності на факультеті й у 1891 р. закінчити Мерсерський університет з відзнакою [7, с. 78]. Після закінчення університету В. Кілпатрік позичає у своїх братів 500 доларів й продовжує своє навчання в університеті ім. Джонса і Гопкінза, де працює над дипломним дослідженням з математики й фізики [5, с. 471; 7, с. 83]. Університет ім. Джонса і Гопкінза стає для В. Кілпатріка відправною точкою у подальших дослідженнях. Саме тут у нього прокидається потяг до нового, захопливого, непередбаченого, всебічного – еволюціонізму та необмежених творчих пошуків на користь людства, що зрештою й призвело до повного відкидання релігійних переконань, набутих у Вайт Плейнзі. Хоча пізніше вивчення філософії у зазначеному навчальному закладі знову пробудять інтерес до релігійних поглядів [5, с. 471]. Кілпатріківське захоплення наукою та дослідженнями не тільки окреслює творчий шлях та чітку життєву позицію, якої не було за часів навчання в Мерсерському університеті, а й дає поштовх багатьом педагогічним ідеям, оскільки він розвивав філософію освіти, яка вийшла за межі того, що називали індивідуалізмом та псевдонауковим технократизмом Дж.Ф. Боббіта, Е.Л. Торндайка, В.В. Чартерза, Д. Снеддена та ін. [5, с. 472].

Наприкінці 1891 р. В. Кілпатрік повертається до Мерсерського університету, де наступного року отримує звання магістра за дослідження, здійснене в університеті ім. Джонса і Гопкінза [9, с. 10]. У працях учених-

дослідників педагогічного доробку В. Кілпатріка йдеться про те, що одразу після навчання він переїздить до Джорджії, отримує роботу вчителя математики (алгебри та геометрії) у школі м. Блеклі. За рік його призначають директором цієї самої школи. Оскільки у В. Кілпатріка не було спеціальної педагогічної освіти, у липні 1892 р. його направляють на семінари – курси підвищення кваліфікації з питань педагогіки та методики викладання в містечко Рок (штат Джорджія) [5, с. 472; 9, с. 11], де починає з'являтися інтерес щодо реорганізації навчально-виховного процесу у школі. У цей час на В. Кілпатріка впливають лекції про швейцарського освітянина Й.Г. Песталоцці та дослідження німецького педагога Ф. Фребеля. Під впливом літньої школи В. Кілпатрік починає сумніватися щодо знань, здобутих з книг та підручників [5, с. 472].

Пропрацювавши три роки на посаді директора й викладача у школі м. Блеклі (штат Джорджія), у 1895 р. В. Кілпатрік звільняється, адже жага до знань та досліджень у сфері математики змушує його знову повернутися до університету ім. Джонса і Гопкінза. Попри те, що математичні праці йому не дають задоволення, Вільям продовжує заглиблюватися у філософію, яка відкриває перед педагогом-початківцем нові обрії у гуманітарних дослідженнях, насамперед, у розумінні сутності освіти [5, с. 472–473; 9, с. 14]. Тому в 1896 р. В. Кілпатрік переїздить до Саванни (штат Джорджія), де він викладає у сьомому класі та виконує обов'язки директора початкової школи Андерсена впродовж року. На нашу думку, для В. Кілпатріка цей навчальний рік проходить не дарма: він розширює своє бачення навчально-виховного процесу, де поділ на вчителя й учня відсутній, де існують довірчі відносини між цими двома суб'єктами, а головне те, що учні повинні знати – вчитель є їх прибічником та захисником. Хоча таку модель навчання він практикував уже у школі м. Блеклі. Також В. Кілпатрік відмовляється від карток успішності, які щонеділі отримували поштою батьки учнів. Однак картки з рівнем відвідування та запізньень були доцільними у практиці молодого вчителя [5, с. 473]. Замість упровадження явища, яке сьогодні ми називаємо “управління класом” – контроль та регулювання поведінки у шкільному класі, В. Кілпатрік очікував від своїх учнів тільки найкращих результатів, поважав як собі рівних людей, помічав та розвивав таланти у процесі навчання та шкільного виховання [5, с. 473; 7, с. 150]. Цей досвід незабаром з'явиться у фундаментальній праці “Метод проектів” у 1918 р.

Спостерігаючи за успіхами свого випускника, у 1897 р. керівництво Мерсерівського університету вирішило запросити Кілпатріка-молодшого на посаду професора математики й астрономії. Проте, викладаючи в університеті, Вільям не забуває про своїх вихованців з початкової школи Андерсена. Щонеділі він відвідує цей заклад заради спілкування та підтримки здібних та талановитих учнів, майбутнього прогресивної Америки. На таких заходах В. Кілпатрік та школярі обговорюють не тільки класичні праці Платона, Арістотеля, Р. Декарта, а й здобутки своїх старших сучасників Д. Хьюма, Г. Спенсера, В. Джеймса та ін. [5, с. 473]. Таким способом педа-

гог свідомо формував командний тип поведінки – водночас гуртував учнів та давав змогу виявити певні здібності відповідно до окреслених завдань, що є головним для виконання проектів. Крім того, В. Кілпатрік намагався застосовувати на практиці методи своїх колеґ-науковців та розвивати, покращувати, синтезувати їх в одну велику концепцію згідно зі своїми життєвими переконаннями та досвідом на шляху до реформ та демократизації у системі тогочасної освіти, що йому, безумовно, як і його однодумцю французу С. Френе, вдалося та на досягнення якого почали орієнтуватися західноєвропейські країни.

В. Кілпатрік викладає у Мерсерському університеті з 1897 до 1906 рр., при чому останні два роки (1905–1906) виконує обов'язки ректора. Впродовж свого перебування у Мерсері освітянин живе за принципами постійної наполегливої праці й вважає, що вона є магістральною в його житті. Зрозуміло, що це вплив не тільки батьків, а й Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, Ф. Паркера та інших учених-гуманітаріїв. Влітку 1898 р. в Чиказькому університеті Кілпатрік знайомиться з Дж. Дьюї, хоча спочатку він не вбачає сенсу впроваджувати ідей Дж. Дьюї у свою викладацьку практику [5, с. 473–474]. У грудні цього самого року В. Кілпатрік трохи відходить від викладання та науки, адже починається новий етап у його житті – він одружується з М.Б. Гайтон з м. Маріанна (штат Флорида). У них народжується троє дітей, двоє з яких помирають ще в дитинстві [9, с. 160]. Що стосується думки про Дж. Дьюї, то В. Кілпатрік згодом змінює її, адже, за його словами, “співпраця з Дьюї змінила філософію життя й освіти, а сама постать вченого знаходиться поряд з Платоном й Арістотелем – набагато вище від Канта та Гегеля” [9, с. 168]. Крім Дж. Дьюї, на погляди В. Кілпатріка впродовж літніх шкіл впливають Ч. де Гармо, П.Р. Коул, Е.Л. Торндайк та ін. [5, с. 474]. Накопичуючи досвід у викладанні, педагог розвиває ідею індивідуального інтересу в освіті. Виходячи з усього цього, він продовжує звертати увагу на іншу важливу ланку у системі освіти – вчителя. Враховуючи той факт, що учень є мінливим суб'єктом, то вчитель має пристосовуватися до змін, нових інтересів, здібностей й бути уважним та щирим.

Маючи різні погляди на освіту та релігію з місцевою владою, у 1906 р. В. Кілпатрік звільняється з Мерсерівського університету. Натомість одразу ж отримує посаду директора школи у Колумбусі (штат Джорджія), викладаючи математику. У травні 1907 р. в сім'ї В. Кілпатріка стається горе – його дружина помирає від туберкульозу [9, с. 174]. Щоб відволіктися від нав'язливих ідей, восени 1907 р. Вільям отримує стипендію у сфері педагогіки на навчання в педагогічному коледжі Колумбійського університету. У цей період В. Кілпатрік захоплюється ідеями П. Монро, Ф. МакМаррея, Д. Джеймса, Е. Рассела й розуміє, що педагогічний коледж, як у минулому університет ім. Джонса і Гопкінза – саме те місце, де він зможе виявити всі свої здібності в галузі освіти й де його ідеї повністю підтримають [5, с. 474]. До того ж, Дж. Дьюї називає його найкращим студентом, який у нього коли-небудь був [6, с. 234]. У 1908 р. освітянин одру-

жується вдруге з М. Меніголт Пінкні [9, с. 178]. Через рік В. Кілпатрік отримує посаду нештатного викладача історії педагогіки [6, с. 236]. У 1912 р. він захищає докторську дисертацію, присвячену історії розвитку голандських колоніальних шкіл у Нью-Йорку, отримує посаду ад'юнкт-професора у 1915 р. та професора філософії освіти у 1918 р. у педагогічному коледжі Колумбійського університету [7, с. 304; 9, с. 179]. Усі ці події сприяють потужному сплеску нових педагогічних ідей та появи фундаментальних творів вченого, які стануть у подальшому ключовими не тільки в системі американської освіти, а й інших європейських країн, зокрема України.

Знаменним у житті В. Кілпатріка стає 1918 р. – у збірнику наукових праць педагогічного коледжу з'являється його фундаментальна праця “Метод проектів”, у якій автор аналізує філософію освіти Дж. Дьюї з погляду практики: він намагається показати, як можна заохотити учнів до певного виду діяльності на інтелектуальному, фізичному й емоційному рівнях на прикладі проектів. На той час інклюзія методу проектів відповідала педоцентристському підходу, що відстоювали представники прогресивізму. Наголос на тому, що проекти мають бути в процесі індивідуального навчання, розумовій діяльності та дитячому розвитку як такому, що розставив всі крапки над “і” та перевернув уявлення про освіту багатьох вчителів. Тому ця праця одразу стає бестселером серед педагогів й виводить В. Кілпатріка на освітянську ниву теоретиків-прогресивістів [6, с. 245]. Згодом учений доповнює та розширює цю працю, називаючи її “Основи методу” (1925), 60 тис. примірників якої просто розкупили у книгарнях та за якою назвали В. Кілпатріка видатним представником прогресивної освіти [9, с. 310]. Ознайомившись з твором “Метод проектів”, ми дійсно помітили те, що на практичних прикладах педагог уміло пояснює важку теорію й залишає певні питання відкритими, напевно, для того, щоб його послідовники вдосконалили та продовжували пошуки у цій сфері.

Чутки про нового реформатора освіти ширяться швидко, й В. Кілпатріка починають запрошувати з лекціями не тільки в американські університети (зокрема, університет Джорджії, університет Кентукі, університет Мінесоти, університет Північної Кароліни, Північнозахідний університет, Південний університет, Стенфордський університет), а й закордон. Педагог відвідує Австрію, Чехословаччину, Голандію, Китай, Японію, Корею, Індію, Єгипет, Туреччину, представляє свої освітні погляди, здобуває нові знання та ідеї щодо подальших творчих планів [6, с. 250].

Впродовж 1920–1930 рр., маючи колосальний науково-педагогічний досвід за плечима, В. Кілпатрік отримує репутацію професора-мільйонера Колумбійського університету (Columbia's Million Dollar Professor), найповажнішого першокласного викладача в історії педагогічного коледжу. Але це означало не те, що вчений отримує величезну заробітну плату, а те, що на його лекціях були присутніми більше ніж 600 студентів одразу, й популярні лекції вченого давали навчальному закладу прибуток у більше ніж один мільйон долларів. Під час аудиторних занять В. Кілпатрік не тільки в

зміг організувати такі форми роботи, як дискусія, групова робота, короткі доповіді тощо, а й збагатити освітній та духовний рівні своїх учнів. Усього за роки праці у педагогічному коледжі професор прочитав лекції близько у 35 тис. студентів, багато з яких стали відомими викладачами та займали керівні посади у системі освіти, та написав ряд важливих наукових праць, зокрема 14 книг та сотні статей (хоча це було для нього не просто. Він, за словами В. Ван Тіля, повільно починав, але швидко перемагав [10, с. 38]). Це, наприклад, “Перегляд педагогічної системи Монтесорі” (1914), “Хрестоматія з філософії педагогіки” (1923), “Освіта у цивілізації, що змінюється” (1926), “Освіта і соціальна криза” (1932), “Перетворення навчального плану” (1936) тощо [6, с. 300; 9, с. 310].

У 1938 р. у зв’язку з запровадженням нового наказу про пенсійний вік у педагогічному коледжі Колумбійського університету професор В. Кілпатрік змушений вийти на пенсію у 67-річному віці. Восени того самого року помирає його друга дружина. У період з 1939 до 1943 р. В. Кілпатрік не полишає своїх ідей та переконань, які продовжують втілюватися під час роботи над щорічником *The Social Frontier*. У травні 1940 р. педагог знову одружується – цього разу зі своєю колишньою студенткою, секретаркою М.І. Острандер, з якою живе до кінця своїх днів та яка стала йому вірним другом і помічником [9, с. 310].

Відомо також те, що впродовж певного часу В. Кілпатрік бере активну участь не тільки в освітніх, а й громадських організаціях: він – голова організації “Американська молодь для молоді світу”, голова ради опікунів Бенінгтонського та Годдардського коледжів, президент Товариства ім. Джона Дьюї, Асоціації Прогресивної Освіти, голова ради Ліги за індустріалізовану демократію, голова міської ліги Нью-Йорка [9, с. 310; 10, с. 37]. Діяльність В. Кілпатріка у таких організаціях часто призводила до конфліктів з багатьма ретроgrадами того часу, зокрема з філософом-освітнянином Р. Гатчінсом, В.Р. Герстом та преподобним Ч. Когліном. Опишемо випадок, коли в 1945 р. до видавництва Harper, де В. Кілпатрік також працював, потрапила праця, в одному з розділів якої йшлося про преподобного Ч. Когліна, зокрема критика на його радіопроповіді та журнал *Social Justice* (“Справедливість у суспільстві”), то опоненти Ч. Когліна лютували з цього приводу й зустрілися з В. Кілпатріком, гостро протестуючи проти книги. Педагогу погрожували, нарікали на його педагогічну концепцію, вимагали знищити книгу, але В. Кілпатрік, реагуючи на все це досить спокійно, зробив свої висновки щодо певних осіб та дав змогу продовжувати працювати з матеріалом [10, с. 38].

Після Другої світової війни освітні ідеї та практику В. Кілпатріка критикують, мотивуючи це тим, що за умов, які пропонує вчений, учні не підготовані до існування в системі глобальної економіки. Тому, незважаючи на наклепи й обурення, професор В. Кілпатрік продовжує викладати, впроваджувати свої ідеї в американську систему освіти, писати праці, зокрема “Сучасна освіта та кращі людські взаємини” (1947), “Сучасна освіта: її справжня сутність” (1949), “Філософія освіти” (1951) та читати лекції

впродовж літніх шкіл для викладачів у Стенфордському університеті, Північнозахідному університеті та університеті Мінесоти. До того ж, у цей період педагогу імпонують погляди активістів, захисників прав людини повоєнної Америки – Е. Рузвельт, Р. Банча та Б. Растіна [6, с. 320–340]. Інакше кажучи, це продовження прояву батьківського виховання щодо наполегливої праці та чіткої власної позиції. Цей період життя В. Кілпатріка, на нашу думку, пройшов під гаслом “Все, що не вбиває, робить сильнішим”.

Восени 1959 р. до святкування століття з дня народження Дж. Дьюї В. Кілпатріка попрохали дати інтерв'ю та відкрити секрет щодо того, як його філософія освіти корелюється з величезними класами, у яких він викладав. На що В. Кілпатрік охоче відповів: “Те що, я намагався робити у класі, на мій погляд, демонструє ідеї Дьюї. У мене був великий клас й ми мали на меті мислити глобально заздалегідь. Тому, процес мислення я організовував найкращим чином. Спочатку ми обирали важливі та актуальні теми, потім я ставив багато запитань та пропонував певні факти (часом вони були правдивими, а часом ні), щоб мої учні критикували. Я формулював свої думки таким чином, щоб вони не могли передбачити їх. Інакше кажучи, *вони повинні були мислити* (виділено нами. – А. К.). Далі я ділив їх на групи, у яких було не більше ніж вісім, але не менше ніж п'ять осіб. У кожній групі був лідер, який звітував щодо міркувань з кожного питання. Наступного дня я заходив до класу і ми починали працювати. Я називав номер питання та номер групи, яка мала дати відповідь. Якщо групи сперечалися між собою, тоді я заохочував до дискусії увесь клас. Коли всі вони були згодні, ми продовжували тлумачити інші питання” [10, с. 37–38]. На нашу думку, Кілпатріківська ідея про мислення учнів перегукується з Декартівським переконанням “Я мислю – значить я існую”, яке було фундаментом для західного раціоналізму Нового часу. Не таємниця, що Р. Декарт, який, до речі, як і В. Кілпатрік, був математиком та філософом, свого часу написав твір під назвою “Роздум про метод, щоб вірно направляти свій розум та відшукати істину в науках” (1637). Тому ми припускаємо, що вказана праця Р. Декарта не тільки значною мірою вплинула на становлення педагогічної концепції В. Кілпатріка, а й знайшла своє відображення у його працях “Метод проектів” (1918) та “Поняття про метод” (1925).

Останніми роками свого життя, починаючи з 1960 р., В. Кілпатрік тяжко хворіє та відмовляється від спілкування зі своїми родичами, друзями, послідовниками, студентами, адже не бажає, щоб його бачили та запам'ятали у такому стані. Професор В. Кілпатрік помер після тривалої хвороби 13 лютого 1965 р. у м. Нью-Йорк. На поминки прийшло всього 53 особи, переважно старі друзі [10, с. 38–39].

Висновки. Отже, розглянувши соціокультурні детермінанти, що були на життєвому й творчому шляху видатного педагога В.Х. Кілпатріка, зазначаємо, що на формування його поглядів впливали не тільки фахівці з різних галузей гуманітарного знання, а й рідні та близькі люди, зокрема батьки. Однак головною особливістю цього процесу є чітка орієнтація його

як фахівця на розробку педагогічної системи “експерименталізму”. Своєю невтомною та копіткою працею В.Х. Кілпатрік, довгий час залишаючись у тіні Дж. Дьюї, зробив вагомий внесок у розвиток освіти, оскільки значну частину свого життя присвятив викладанню, втіленню нових педагогічних ідей на практиці, розвитку концепцій у руслі прагматизму (відомого у Європі як “нове виховання”). Крім того, під час дослідження ми визначили, що В.Х. Кілпатрік був: видатною людиною, яка “вчилася, щоб жити” [8, с. 37] та була попереду свого часу; педагогом-реформатором, на якого орієнтується сучасна теорія та практика освіти; науковцем-практиком, ідеї якого упроваджують у навчально-виховний процес донині; письменником-есеїстом, творча спадщина якого становить 45 томів особистого щоденника; індивідуалістом; активним громадським та політичним діячем. Отже, враховуючи всі обставини, перспективою подальших досліджень є детальне вивчення науково-педагогічної спадщини В.Х. Кілпатріка та її вплив на українську освіту ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Література

1. Гончаров Л.Н. Школа и педагогика США до второй мировой войны. Исторический очерк / Л.Н. Гончаров. – М. : Педагогика, 1972. – 319 с.
2. Джурицкий А.Н. История образования и педагогической мысли / А.Н. Джурицкий. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 400 с.
3. Кларин М.В. Килпатрик (Kilpatrick), Уильям Херд // Педагогический энциклопедический словарь / М.В. Кларин ; гл. ред. Б.М. Бим-Бад. – М. : Изд-во БРЭ, 2002. – 528 с.
4. Малькова З.А. Килпатрик (Kilpatrick), Уильям Херд // Педагогический словарь : в 2-х т. / М.А. Малькова ; [под ред. И.А. Каирова и др.]. – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 911 с.
5. Bayer Landon E. William Heard Kilpatrick (1871–1965) / Landon E. Bayer // Prospects : the quarterly review of comparative education. – 1997. – Vol. XXVII. – № 3. – P. 470–485.
6. Beineke John A. And There Were Giants in the Land : The Life of William Heard Kilpatrick / John A. Beineke. – New York : Peter Lang, 1998. – 520 p.
7. Childs John L. American Pragmatism and Education : an interpretation and criticism / John L. Childs. – New York : Holt, 1997. – 373 p.
8. Kilpatrick W.H. The Project Method / W.H. Kilpatrick // Teachers College Record. – 1918. – № 19. – P. 319–334.
9. Tenenbaum S. William Heard Kilpatrick : Trail Blazer in Education / S. Tenenbaum. – New York : Harper, 1951. – 318 p.
10. Van Til William. William Heard Kilpatrick : A Memoir / William Van Til // Teaching Education. – 1988. – № 2. – P. 36–39.

МАТВЄЄВА О.О.

ЕЛЕМЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми статті зумовлено ситуацією введення в освітню практику вузів України діагностичних способів, прийомів, форм і методів визначення результатів освітньої діяльності, оскільки початок ХХІ ст. актуалізував завдання входження нашої держави в єдиний європейський освітній простір.

Педагогічна діагностика й діагностичний підхід в освіті базуються на глибоких історичних коріннях і культурно-педагогічних традиціях, які в період з кінця 30-х рр. ХХ ст. були штучно виведені за рамки вітчизняної освітньої практики. Саме затримка розвитку процедур діагностування у ві-